

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/57/2001

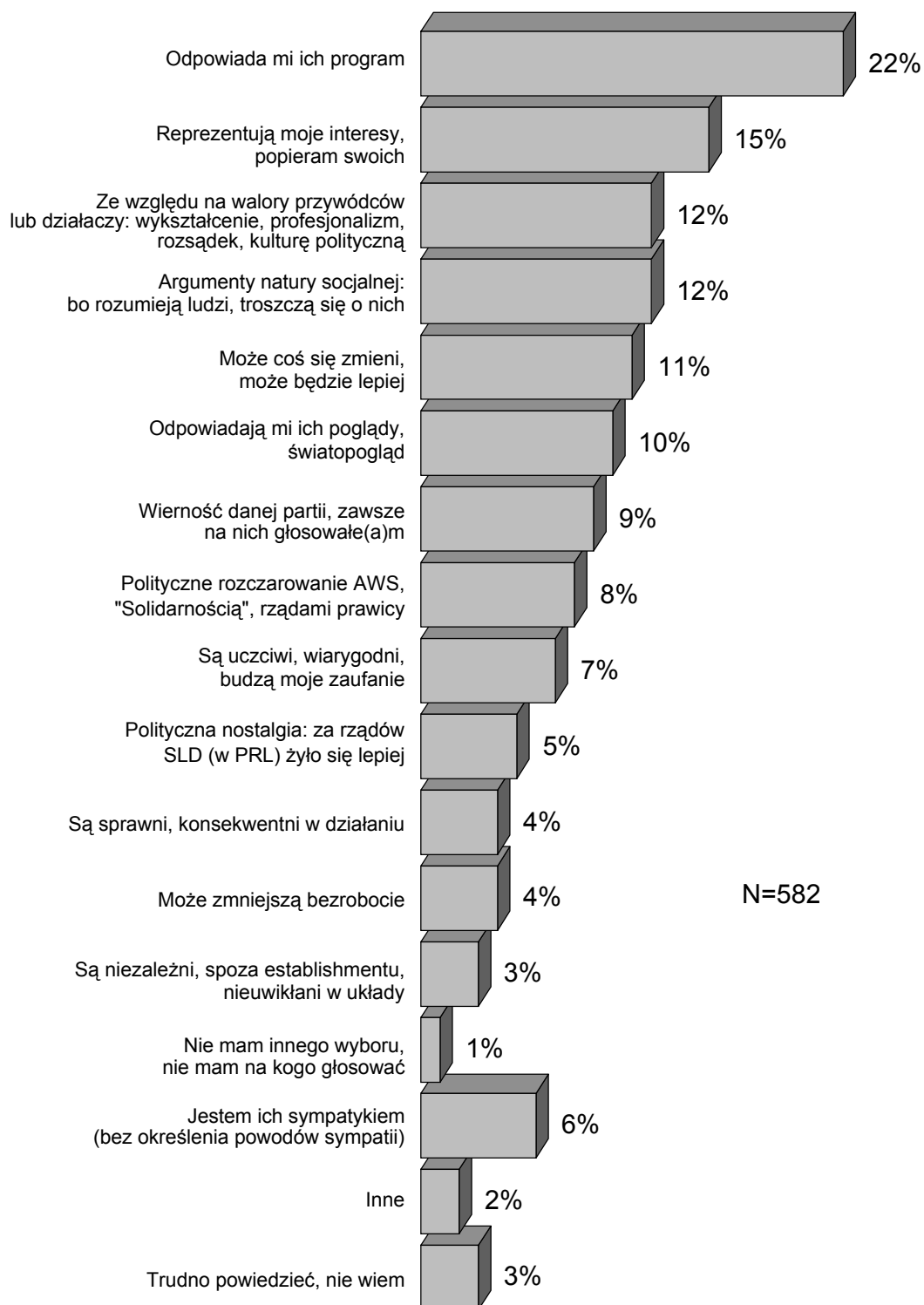
WYBORY PARLAMENTARNE - MOTYWY GŁOSOWANIA, ALTERNATYWY WYBORCZE, ELEKTORATY NEGATYWNE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

MOTYWY GŁOSOWANIA NA DANĄ PARTIĘ

Wybory parlamentarne odbędą się już za niespełna pięć miesięcy. Czym Polacy będą się kierować przy podejmowaniu decyzji wyborczych, dlaczego będą głosować na tych, a nie na innych polityków? W ostatnim sondażu¹ zapytaliśmy ankietowanych o motywę głosowania. Po raz kolejny przedmiotem naszego zainteresowania była także deklarowana sympatia elektoratów poszczególnych ugrupowań do innych partii działających na naszej scenie. Zapytaliśmy również respondentów o ich antypatie wyborcze i niechęć do poszczególnych partii.

Przypomnijmy, że według kwietniowego sondażu wśród potencjalnych uczestników wyborów najwięcej sympatyków ma obecnie koalicja wyborcza SLD-UP (41%)². Deklarowane poparcie dla innych liczących się ugrupowań jest zdecydowanie niższe: PSL - 12%, PO - 11%, AWS - 9%, UW - 5%. Pozostałe ugrupowania nie przekroczyły wymaganego progu wyborczego.

UZASADNIENIA DECYZJI WYBORCZYCH

Wyborcy decydując się na poparcie jakiegoś ugrupowania rzadko kiedy podchodzą do tego wyłącznie racjonalnie, dokładnie wążąc w swoim obywatelskim sumieniu wszystkie argumenty za i przeciw. Często na decyzje wyborcze największy wpływ mają emocje czy też aktualna sytuacja materialna lub społeczna respondenta. Głosujący mogą ulegać również ogólnej atmosferze życia publicznego, mediom czy najbliższemu otoczeniu. Jak Polacy

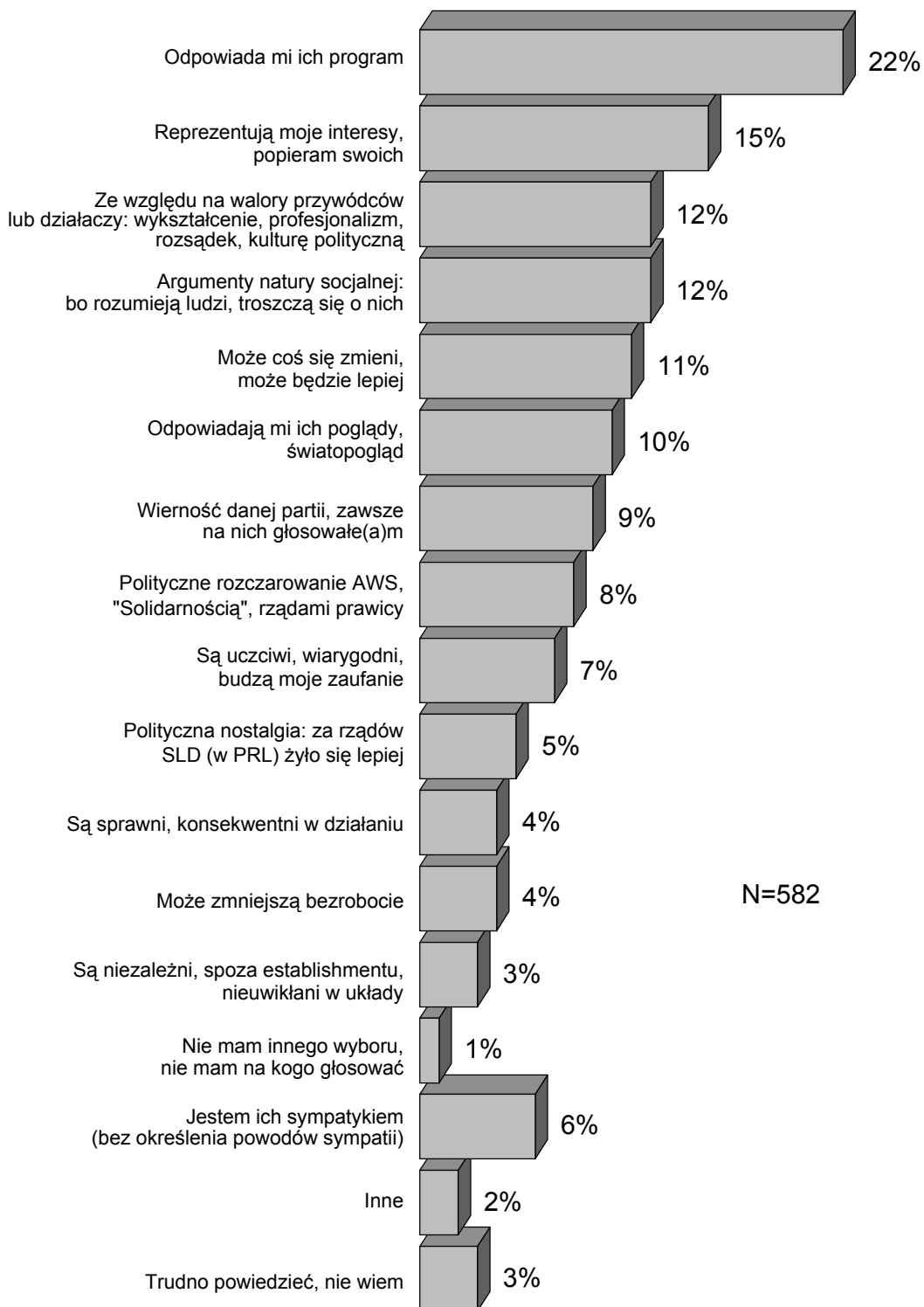
¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (131) przeprowadzono w dniach od 6 do 9 kwietnia 2001 roku na liczącej 1036 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

² Zob. komunikat CBOS „Preferencje partyjne w kwietniu”, kwiecień 2001.

uzasadniają swoją decyzję wyborczą, co wiedzą o jej źródłach? Za pomocą pytania otwartego, czyli takiego, w którym ankietowani udzielają odpowiedzi własnymi słowami i możliwie bez sugestii, zapytaliśmy osoby deklarujące udział w wyborach i mające określone preferencje, dlaczego chcą głosować właśnie na tę, a nie na inną partię.

Uzasadniając swoje deklaracje wyborcze respondenci najczęściej mówili o elementach programowych lub programie, który skłania ich do głosowania na dane ugrupowanie (22%). Stosunkowo wielu wyborców (15%) kieruje się logiką głosowania „na swoich” - popierania partii odwołujących się do interesów grupowych jakiejś konkretnej grupy społecznej lub ugrupowania z innych względów uznawanego za kulturowo lub mentalnie bliskie respondentowi. O przyciągającej sile danego ugrupowania stanowią także ludzie, czyli liderzy lub działacze danej partii - ich wykształcenie, życiowe doświadczenie, rozsądek, kultura polityczna (12%). Podobnie często ankietowani uzasadniają swój wybór odwoływali się do przekonania o wrażliwości socjalnej popieranej przez siebie partii - trosce o obywateli przeciętnych lub gorzej sytuowanych, zrozumieniu dla ich problemów i znajomości realiów życia zwykłych ludzi (12%). Co dziewiąty respondent dokonał swego wyboru, ponieważ liczy na zmianę, pojawienie się u władzy nowych ludzi, nowych idei i pomysłów, które zmienią sytuację kraju ocenianą jako niekorzystną. Co dziesiąty wyborca zwracał uwagę przede wszystkim na kwestie ideowe i światopoglądowe - zgodność własnych poglądów z poglądami wyrażanymi przez reprezentantów danego ugrupowania, co jedenasty zaś uzasadniał swoją decyzję przywiązaniem do danej opcji politycznej i faktem, że w dotychczasowych wyborach zawsze głosował na tę partię. Część odpowiadających odwoływała się do przekonania o wiarygodności danego ugrupowania i zaufaniu, jakim się je obdarza (7%). Pojawiały się także oceny ostatnich lat - z jednej strony mówiono o rozczarowaniu rządami AWS czy też szerzej rządami prawicy (8%), z drugiej zaś z nostalgią wspomniano rządy koalicji SLD-PSL lub nawet odleglejsze czasy PRL (5%). Wśród pozostałych uzasadnień przytaczano argumenty dotyczące sprawności i skuteczności działania popieranego ugrupowania (4%) czy niezależności i niewikłania w polityczne układy (3%). Odwoływano się również do najbardziej odczuwanej bolączki w obecnej sytuacji gospodarczej, czyli bezrobocia - wyrażano nadzieję, że popieranemu ugrupowaniu uda się skutecznie przeciwdziałać temu zjawisku (4%).

RYS. 1. MOTYWY GŁOSOWANIA NA DANĄ PARTIĘ

Uzyskane odpowiedzi informują przede wszystkim o stanie samowiedzy obywatelskiej Polaków. Wyborcy w uzasadnieniach prezentowanych ankietom podają z jednej strony takie motywy, które umieją nazwać, a z drugiej takie, które wydają im się właściwe i odpowiednie, czyli takie, jakie w ich mniemaniu powinny być motywy głosowania. Stąd, jak się wydaje, wysoka pozycja poparcia dla programów, mimo że nie wszystkie ugrupowania zdążyły już w całości zaprezentować swoje programy wyborcze, a jednocześnie - jak uczy doświadczenie - faktyczna znajomość tez programowych nie wydaje się najwyższa.

Ogólny rozkład tego typu deklaracji nie jest tak interesujący jak informacje uzyskane z ich analizy w elektoratach poszczególnych ugrupowań.

Dla zdeklarowanych wyborców koalicji **SLD-UP** najważniejszym argumentem przemawiającym na korzyść popieranego przez nich ugrupowania jest proponowany przez nie program. Co czwarty wyborca tej koalicji (25%) jest przekonany, że daje ona nadzieję na poprawę sytuacji gospodarczej i prezentuje lepszą wizję kraju, bardziej nastawioną na realne problemy Polaków.

Wyborcy tej koalicji sądzą, że tworzące ją partie będą działały na rzecz poprawy sytuacji ludzi gorzej sytuowanych, którzy nie należą do beneficjentów reform (18%). Ankietowani mówili o prospołecznym nastawieniu tej koalicji, twierdzili, że jest ona *bardziej przychylna ludziom* niż obecnie rządzący. Jak wyraził to jeden z respondentów: *liczą się z drugim człowiekiem, dbają o tych, którzy nie mogą sobie poradzić w dzisiejszych czasach*. Twierdzono, iż *tylko to ugrupowanie [SLD] nie zapomniało, że w Polsce są zwyczajni, często bardzo biedni ludzie, i należy im pomóc*.

Aż 15% obecnych wyborców koalicji SLD-UP deklaruje, że będzie na nią głosować, ponieważ zawiodło się na AWS, „Solidarności” i rządach prawicy. Mówiono o tym, że *obecnie rządzący mocno rozczarowali społeczeństwo, wiele obiecywali, niewiele zrobili*. Wyrażano nadzieję, że koalicja ta po zdobyciu władzy *poprawi błędy „Solidarności”*. Powoływano się na argument o konieczności swoistego politycznego płodozmianu: *czas dokonać zmiany rządu, ponieważ obecnie rządząca ekipa nie ma żadnych efektów praktycznych*. Relatywnie częste pojawianie się w wypowiedziach zwolenników koalicji SLD - UP argumentów o rozczarowaniu obecnie rządzącymi może wskazywać, że spora część

Tabela 1

Deklarowane motywy głosowania	Potencjalne elektoraty					
	SLD +UP	PSL	AWS	PO	UW	KPEiR
	w procentach					
Nadzieje na zmianę , coś się zmieni, będzie lepiej, może będą lepiej rządzić	13	2	0	25	13	4
Z uwagi na program , program gospodarczy, pragmatyzm, szanse poprawy sytuacji gospodarczej, lepszą wizję kraju, słuszne hasła	25	12	16	26	36	0
Odpowiadają mi ich poglądy ; wszelkie deklaracje światopoglądowe lub ideologiczne; także odwołania patriotyczne, narodowe lub odwołania do religii	5	2	33	13	23	2
Argumenty natury socjalnej: nadzieje na poprawę sytuacji biedniejszych , troszczą się o ludzi, przejmują sytuacją społeczeństwa; także perspektywy poprawy sytuacji w różnych dziedzinach życia społecznego: służbie zdrowia, edukacji, sądownictwie	18	5	7	6	10	17
Z uwagi na przywódców , liderów, działaczy; ludzie mądrzy, wykształceni , rozsądni, profesjonaliści, mają klasę, kulturę polityczną	11	7	5	21	22	0
Są uczciwi , nieskorumpowani, wiarygodni, wzbudzają zaufanie	8	3	7	10	5	0
Są konsekwentni w działaniu , podoba mi się to, co robią, mają stałe poglądy, wiadomo, czego się po nich spodziewać, nie kłócą się, nie dzielą	7	0	3	0	0	0
Chroni interesy takich jak ja, popieram swoich	2	66	1	0	8	73
Walka z bezrobociem , nadzieje na zmniejszenie bezrobocia	7	0	2	3	0	0
Zawiodłem się na AWS, na „Solidarności”, na rządach prawicy	15	0	3	4	0	0
Jak SLD rządziło (lub za komuny, w PRL), to żyło się lepiej (dobrze)	9	1	0	0	0	0
Są partią niezależną, nową, niezwiązaną układami	0	0	0	22	0	0
Przyzwyczajenie, tradycja: bo zawsze na nich głosowałem, jestem jej wierny(a), rodzina tak głosuje; także: mają doświadczenie w rządzeniu	8	4	34	2	14	3
Nie mam innego wyboru, mniejsze zło, nie ma na kogo głosować	1	0	0	2	2	0
Ogólniki - bo najbardziej mi odpowiada, takie mam przekonania, jestem ich sympatykiem (bez określenia powodów sympatii)	7	4	6	1	3	7
Inne	1	0	2	1	0	6
Trudno powiedzieć, nie wiem	2	8	0	2	0	0
N=	269	81	58	75	34	27

wyborców w istocie postrzega scenę polityczną dwuwymiarowo i rozumuje w kategoriach układu dwupartyjnego, uważając wybory przede wszystkim za starcie dwóch przeciwnych obozów politycznych. W logice tego quasi-dwupartyjnego układu SLD jest partią w największym stopniu postrzeganą jako polityczne przeciwieństwo AWS, podobnie jak AWS jest i był postrzegany jako polityczne przeciwieństwo SLD. W takim układzie ugrupowania te stanowią zespół naczyń połączonych - kiedy jedno traci, drugie zyskuje. Można zatem przypuszczać, że pewna część wysokiego sondażowego poparcia dla SLD-UP wynika raczej z niechęci do rządzącego od czterech lat AWS niż bezwarunkowej sympatii do popieranej koalicji.

Niewiele mniej osób (13%) ma nadzieję, że rząd utworzony przez SLD-UP będzie lepiej rządzić. Dla co dziewiątego wyborcy tej koalicji (11%) jej zaletą są działacze i przywódcy - podkreślali ich rozsądek, wykształcenie, kulturę polityczną. Powoływali się przy tym zarówno na argumenty wyrażające bezwzględne zaufanie do polityków tej opcji (*Są to inteligentni, zdyscyplinowani ludzie. W tej partii są osoby, które nie popadają w skrajności, mówią rozsądnie, są liberalni*), poprzez oceny ostrożnie optymistyczne (*Jest to partia, w której nie ma oszołomów*), aż po argumenty, które można określić jako skrajnie pragmatyczne (*Mają już wyrobionych polityków, którzy już się nakradli i mogą normalnie rządzić*).

Co jedenasty wyborca chce głosować na SLD-UP, ponieważ z nostalgią wspomina czasy rządów koalicji SLD-PSL (*Ostatnio jak byli u władzy, było dobrze. Jak SLD rządziła, było lepiej, nie było tak dużego bezrobocia*) lub nawet okres PRL (*Za komuny żyło się lepiej, miałem pracę*). Częściej także niż w przypadku innych ugrupowań pojawiała się różnie wyrażana nadzieja na skuteczną walkę z bezrobociem (*Partia ta dąży, żeby ludzie mieli pracę*). Zwolennicy koalicji SLD-UP w porównaniu z sympatykami innych ugrupowań częściej mówili o sprawności działania, konsekwencji w działaniu i przewidywalności popieranych przez siebie ugrupowań. (*Wiadomo, czego się po nich spodziewać, nie kłócą się wewnątrz partii*).

Dla wyborców **Platformy Obywatelskiej** najważniejsze były cztery rodzaje argumentów. Najczęściej deklarowali, że odpowiada im program gospodarczy tego ugrupowania (26%). Rozrzut odpowiedzi był jednak dość spory - z jednej strony mówiono

o akceptowanej przez jej wyborców *prawicowości programu ekonomicznego i liberalizmie w gospodarce*, z drugiej - o *przeciwdziałaniu bezrobociu, obietnicach sprzyjania tworzeniu nowych miejsc pracy*, a także oczekiwanych jako odczuwalne dla zwykłych ludzi korzyściach z realizacji programu gospodarczego PO. Podkreślano także nastawienie na przyszłość (*Odpowiada mi ich program otwarty na potrzeby młodych ludzi, do których się zaliczam*).

Podobna część poparcia dla PO bierze się z nadziei jej wyborców na zmianę, na przyjście nowych ludzi, bardziej kompetentnych i lepiej dających sobie radę z rządem państwem (25%). W tym typie argumentacji zarówno dawano wyraz tylko ogólnemu oczekiwaniu zmiany (*Może coś się zmieni*), jak i wyrażano nadzieję na zmianę w stylu i praktyce rządu (*Są nowi i chcą coś zrobić, zmienić. To jest coś nowego, może czegoś dokonają, może im zależy, żeby zrobić coś dla społeczności*). Argument nowości ma dla popularności tego ugrupowania tym większe znaczenie, że dalsze 22% podkreśla, iż będzie głosować na PO, ponieważ jest to nowa organizacja polityczna, ugrupowanie niezależne, niezwiązane układami z partiami funkcjonującymi dotychczas na scenie politycznej (*Jest partią niezależną, niezwiązaną umowami z innymi partiami*).

Poważną siłą przyciągającą zwolenników stanowią dla tego ugrupowania również jego przywódcy - 21% potencjalnych wyborców PO deklaruje, że będzie je popierać ze względu na osoby założycieli, którzy są oceniani jako mądrzy, rozsądni i wiarygodni profesjonalści. Argument ten pojawiał się zarówno w formie ugruntowanego przekonania (*Są to ludzie mądrzy, wykształceni, zasobni, nieskorumpowani. Liderzy tej partii są ludźmi odpowiedzialnymi. Wyszli najlepsi z innych partii i utworzyli nową*), jak i sceptycznego przypuszczenia (*Może będą trochę mądrzejsi*).

Mniej zwolenników tej formacji (13%) powoływało się na zgodność własnych poglądów z poglądami prezentowanymi przez jej przywódców (*Jedyna partia, która pokrywa się z moimi poglądami*). Co dziesiąty zwolennik PO (to wskazanie pojawiało się częściej niż wśród wyborców pozostałych partii) uważa, że działacze Platformy to ludzie uczciwi, nieskorumpowani i wzbudzający zaufanie (*Przedstawiciele Platformy są moralnie stabilni i prawi, dążą do lepszego, są patriotami*).

W przypadku wyborców **PSL** najważniejszy argument skłaniający ich do głosowania na tę partię był właściwie jeden - przekonanie, że reprezentuje ona i chroni interesy jej wyborców, czyli rolników. Aż dwie trzecie sympatyków PSL (66%) stwierdziło, że popiera to ugrupowanie, ponieważ dba ono o interesy ludzi takich jak oni. Takie uzasadnienie głosowania na PSL formułowano zarówno w formie dokończenia prostego sylogizmu (*Bo jestem rolnikiem*), uogólnionego przekonania (*Ponieważ jest to partia nasza, chłopska i broni naszych interesów. Jedyne partia, która myśli o rolnikach. Upomina się o rolników, o istnienie gospodarstw takich, jakie mam ja*), jak i konkretnie (*Ponieważ PSL dba o wieś, wywalczyło podwyżki na nawozy, oprocentowane tylko 10%*). Powoływano się na więzi środowiskowe (*Jest to moje środowisko i dlatego ich popieram*), jak też konieczność reprezentowania tego środowiska w parlamencie (*Żyję na wsi, powinna być w Sejmie reprezentacja wsi*). Wspominano również o poczuciu zagrożenia perspektywą integracji z UE (*Bo w nim [w PSL] ludzie upatrują jakąś realną obronę ich interesów, szczególnie teraz przy wstąpieniu do Unii Europejskiej*). Pozostałe argumenty mają dużo mniejsze znaczenie. Relatywnie niewielka część wyborców (12%) do zalet tego ugrupowania zaliczyła także jego program (*Uważam, że mają najlepszy program, i może nastąpi poprawa na wsi*), a jeszcze mniejsza (7%) także jego przywódców (*Profesjonaliści w rządzeniu krajem*).

Podobnie jak PSL czysto „klasową” partią jest **KPEiR**. W tym przypadku niemal trzy czwarte zwolenników tego ugrupowania (73%) stwierdziło, że zagłosuje na KPEiR ponieważ ma przekonanie, że odda głos na „swoich”, którzy lepiej potrafią zrozumieć ich problemy i dlatego lepiej będą się troszczyć o emerytów, rencistów i dbać o ich interesy. Również w tym przypadku najczęściej uzasadniano chęć głosowania na to ugrupowanie prostym opisem swej pozycji społecznej (*Bo jestem emerytem. Może dlatego, że otrzymuję rentę*). Wyrażano także wiarę w sensowność samoorganizacji (*Może się polepszy dla emerytów i rencistów jak będą walczyć. Jestem emerytką i dlatego trzeba dążyć za emerytami. Może ta partia zadba o emerytów, bo inne partie wcale nie dbają*). Dawano także wyraz nadziejom na poprawę losu tej grupy społecznej w przypadku sukcesu wyborczego (*Może by się ruszyło coś z podwyżkami emerytur i rent, stale coś obiecują, a z czego tu żyć. Mam nadzieję, że podniosą renty i emerytury, że zajmą się nami*). Wśród innych argumentów 17% wyraziło nadzieję, że

to ugrupowanie będzie lepiej dbało o interesy uboższej części społeczeństwa i grup upośledzonych ekonomicznie.

Wyborcy UW najczęściej (36%) uzasadniali swój wybór poparciem dla programu prezentowanego przez to ugrupowanie (*Tylko program UW jest optymalny*). UW, zdaniem 23% jej sympatyków, częściej niż inne partie prezentuje także poglądy zgodne z poglądami swoich wyborców (*Myślę, że zgadzam się z poglądami kandydatów tej partii. Bardziej wierzę w tę partię niż w inne*). Silną stroną tego ugrupowania - według 22% wyborców - są także mądrzy, wykształceni, rozsądni przywódcy i działacze (*W tej partii działają mądrzy, inteligentni ludzie. Oni mają przyszłość. Jest to jedyna partia, której działacze reprezentują jakiś poziom intelektualny, są wykształceni. W tej partii znajdują się autorytety*). UW ma także część stałych wyborców (14%), którzy chcą na nią głosować, ponieważ zawsze na nią głosowali, a także dlatego, że partia ta ma doświadczenie w rządzeniu (*Od początku jestem emocjonalnie związana z Unią Wolności. Jestem wierna tej partii od początku zmian*). Pewna część ankietowanych uważa, że warto głosować na UW, ponieważ być może jej sukces wyborczy przyczyni się do zmiany w obecnej sytuacji (*Może by coś zmienili na lepsze*).

Dla wyborców AWS najistotniejsze są dwa argumenty. Po pierwsze głosują na to ugrupowanie dlatego, że są mu wierni i poparli je w poprzednich wyborach, a także z tego powodu, że ma ono doświadczenie w rządzeniu (34%). W tym przypadku mówiono o sentymencie do „Solidarności” i AWS (*Zawsze byłam za „Solidarnością”. Od zawsze na nich głosuję*), osobistych związkach z „Solidarnością” (*Mam to we krwi, to ja tworzyłem „Solidarność”*) czy też wspomniano traumatyczne doświadczenia rodzinne (*Byłam bezpartyjna, męża mi ukarali w stanie wojennym, to wiem co to partyjniaki z PZPR*). Powoływano się także na doświadczenie tego ugrupowania w rządzeniu krajem i możliwość poprawy tego, co się nie udało (*Uważam, że chcieli dobrze, ale im przeszkadzano i do tej pory im nie wyszło, a po raz drugi będzie lepiej. Zasłużyli się dla Polski, wprowadzili wiele zmian, wykonali najtrudniejszą robotę w różnych dziedzinach*). Z drugiej strony wyborcy popierają AWS dlatego, że reprezentuje on poglądy, z którymi się utożsamiają (33%). Przez swych zwolenników AWS jest uważany za ugrupowanie nastawione patriotycznie, antykomunistycznie, ceniące wartości narodowe i katolickie (*Bo to partia Polaków. Chcieli usunąć*

komunę i może im się to uda. Popierają wiarę katolicką. Tak przekonywał ksiądz; [Popieram ją] ze względu na przekonania religijne i że będzie lepiej). Wymiar zgodności światopoglądowej i ideologicznej ma w tym przypadku o wiele większe znaczenie niż w odniesieniu do pozostałych analizowanych ugrupowań.

ALTERNATYWY WYBORCZE

Na szanse wyborcze poszczególnych partii i koalicji składa się nie tylko udzielane im poparcie, ale także ich zdolność do pozyskiwania zwolenników w elektoratach pozostałych ugrupowań. Preferencje poszczególnych elektoratów mają także znaczenie przy tworzeniu powyborczych sojuszy czy koalicji, jednak w tym przypadku decydujące znaczenie ma oczywiście arytmetyka wyborcza.

W ciągu ostatniego miesiąca drugoplanowe preferencje polityczne elektoratów poszczególnych ugrupowań zmieniły się tylko w niewielkim stopniu.

Tabela 2

Gdyby mógł (mogła) Pan(i) głosować na kandydatów jeszcze jednej partii , to którą partię wybrał(a)by Pan(i) jako drugą?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III 2001 (N=569)	IV 2001 (N=660)
	w procentach	
PSL	15	15
PO	17	14
UW	9	9
SLD+UP	8	8
KPEiR	6	5
AWS	4	5
UPR	2	3
ChD III RP	2	3
ROP	3	2
„Samoobrona”	2	2
PPS	2	2
PLD	1	1
Inna partia	2	1
Nie ma takiej partii	17	14
Trudno powiedzieć	10	16

W kwietniu najwięcej szans na uzyskanie dodatkowego poparcia miał PSL: 15% wyborców innych ugrupowań poparłoby tę partię jako drugą. W porównaniu z marcem nieco straciła PO, na którą chciałoby głosować 14% wyborców innych partii (o 3 punkty mniej niż przed miesiącem). Pozostałe ugrupowania mają jeszcze mniejsze szanse powiększenia swego stanu posiadania kosztem pozostałych konkurentów, a ich wyniki w porównaniu z sytuacją sprzed miesiąca praktycznie się nie zmieniły.

Wysoka pozycja PSL wynika przede wszystkim z faktu, że jako partii alternatywnej udziela jej poparcia więcej niż co czwarty zwolennik koalicji SLD-UP (28%). Podobnie chętnie, gdyby była taka możliwość, wyborcy PSL głosowaliby na koalicję SLD-UP (25%). Pozostałe ugrupowania mają dla sympatyków tej partii dużo mniejsze znaczenie. Co dziesiąty zwolennik PSL za alternatywne ugrupowanie uważa jeszcze „Samoobronę” lub PO.

Dla części wyborców koalicji SLD-UP (18%) pewną alternatywę wyborczą - poza PSL - stanowi PO. Co dziesiąty sympatyk tej koalicji (10%) głosowałby jeszcze na UW. Aż 21% wyborców SLD-UP nie widzi możliwości głosowania na żadne inne ugrupowanie poza popieraną przez siebie koalicją i jest to wśród analizowanych ugrupowań najwyższy wskaźnik.

Z kolei sympatia polityczna wyborców PO skupia się przede wszystkim na UW (30%), AWS (19%), ale także na koalicji SLD-UP (12%).

Jeszcze silniejsze wydają się związki elektoratu UW z PO - co trzeci wyborca UW (33%) wskazuje Platformę jako partię drugiego wyboru. Jednak preferencje elektoratu UW są w dużym stopniu podzielone: aż co czwarty wyborca tej partii (24%) deklaruje głosowanie na koalicję SLD-UP, gdyby istniała taka możliwość.

Osoby, które chcą głosować na AWS, jako drugą partię wybierają przede wszystkim PO - blisko co trzeci zwolennik AWS (31%) głosowałby w drugiej kolejności na ugrupowanie Andrzeja Olechowskiego. Część elektoratu Akcji za partie alternatywne uznaje jeszcze ChD III RP oraz KPEiR (po 13%).

Tabela 3

Gdyby mógł (mogła) Pan(i) głosować na kandydatów jeszcze jednej partii , to którą partię wybrał(a)by Pan(i) jako drugą?	Potencjalne elektoraty partii „pierwszego wyboru”				
	AWS	PO	PSL	SLD+UP	UW
	w procentach				
AWS	-	19	6	0	7
ChD III RP	13	5	2	1	1
KPEiR	13	1	3	7	3
PO	31	-	10	18	33
PPS	0	0	1	3	0
PSL	4	8	-	28	11
PLD	0	0	3	0	0
ROP	8	2	5	2	3
SLD+UP	0	12	25	-	24
UPR	2	4	4	2	8
UW	0	30	3	10	-
„Samoobrona”	0	0	10	1	0
Inna partia	3	0	0	1	2
Nie ma takiej partii	8	14	11	21	9
Trudno powiedzieć	19	6	16	5	0

Warto jeszcze zwrócić uwagę na zupełnie śladową sympatię, jaka pozostała między elektoratami partii tworzących jeszcze nie tak dawno koalicję rządową - AWS i UW. Wśród wyborców AWS nikt nie wybrał UW jako drugiej partii, a w elektoracie UW tylko 7% głosowałoby na AWS jako na partię drugiego wyboru.

SILA NIECHEĆI - ELEKTORATY NEGATYWNE

Możliwość poprawiania wyborczych notowań związana jest nie tylko z atrakcyjnością i siłą przyciągającą nowych sympatyków z grona zwolenników pozostałych ugrupowań lub osób biernych politycznie. Potencję polityczną każdego ugrupowania ogranicza poziom niechęci, jaki każde ugrupowanie ma wśród wyborców. Wielkość owych negatywnych elektoratów, a także ich opiniotwórcza siła wskazują na ograniczenia możliwości pozyskiwania nowych zwolenników.

Nadal zdecydowanie najbardziej negatywnie jest postrzegany rządzący od czterech lat AWS - ponad połowa wyborców odrzuca możliwość głosowania na to ugrupowanie. Pozostałe partie mają mniej zadeklarowanych przeciwników. Podobnie jak przed miesiącem mniej niż jedna trzecia wyborców deklaruje, że z pewnością nie odda swego głosu na ChD III RP. Co czwarty głosujący na pewno nie poprze „Samoobrony”, tyle samo odrzuca możliwość głosowania na UW. Co piąty wyborca nie będzie głosował na koalicję SLD-UP, również co piąty nie widzi możliwości poparcia PO. W przypadku tego ugrupowania w porównaniu z ubiegłym miesiącem widać wyraźny przyrost głosów niechęci (o 7 punktów procentowych). Niemal taki sam jak w marcu jest natomiast negatywny elektorat UPR. Co dziewiąty uczestnik wyborów z pewnością nie zagłosuje na PPS. Po 10% wyborców na pewno nie odda swego głosu na PSL, ROP i KPEiR.

Tabela 4

Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy takie partie	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III 2001	IV 2001
	w procentach	
AWS	61	59
ChD III RP	29	28
„Samoobrona”	25	25
UW	28	25
SLD+UP	20	20
PO	13	20
UPR	17	18
PPS	14	11
PSL	10	10
ROP	10	10
KPEiR	9	10
PLD	3	3
Inna partia	1	0
Nie ma takiej partii	1	2
Trudno powiedzieć	10	8

Osoby określające swoje poglądy polityczne jako lewicowe zdecydowanie odrzucają możliwość głosowania na AWS (ponad cztery piąte z nich). Znaczna ich część nie oddałaby swego głosu na ChD III RP ani na UW. Więcej niż co czwarty nie poprze PO (wzrost o 8 punktów procentowych), a co piąty nie zamierza głosować na UPR, „Samoobronę” oraz ROP.

Z kolei wśród osób o poglądach prawicowych niemal dwie trzecie na pewno nie oddałoby swego głosu na koalicję SLD-UP, a co trzeci nie będzie głosował na „Samoobronę”. Niespełna jedna czwarta badanych o orientacji prawicowej odrzuca możliwość poparcia AWS; w tej grupie wyborców zmniejszył się odsetek głosów niechęci do AWS (o 7 punktów). Mniej niż co czwarty wyborca identyfikujący się z prawicą nie odda swego głosu na PPS, a niespełna co piąty odrzuca możliwość głosowania na UW. W stosunku do wyników z ubiegłego miesiąca widać, że Platformie Obywatelskiej przybyło głosów niechęci przede wszystkim ze strony osób deklarujących opcję lewicową i centrową.

Tabela 5

Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy takie partie	Deklarowane poglądy polityczne							
	lewica		centrum		prawica		Trudno powiedzieć	
	III	IV	III	IV	III	IV	III	IV
	w procentach							
AWS	86	86	57	52	31	24	43	52
ChD III RP	42	41	27	24	11	17	24	14
KPEiR	5	6	14	12	13	16	7	9
PO	19	27	10	18	7	11	5	16
PPS	6	4	11	12	33	23	6	9
PSL	4	6	7	13	22	15	10	9
PLD	2	3	5	4	4	3	2	2
ROP	13	19	12	9	4	2	7	4
SLD+UP	1	2	12	12	65	64	10	6
UPR	22	20	15	15	14	16	9	22
UW	35	33	27	18	23	18	15	23
„Samoobrona”	22	21	28	31	34	33	9	14
Inna partia	1	0	1	1	0	0	1	0
Nie ma takiej partii	1	1	0	4	0	1	5	1
Trudno powiedzieć	4	2	14	8	5	8	31	22

AWS jest ugrupowaniem najsilniej odrzucanym przez zwolenników koalicji SLD-UP (88%), a także PSL (66%). Poza tym wyborcy koalicji SLD-UP deklarują wyraźną niechęć do ChD III RP (44%) oraz UW (32%). Również znaczne grupy zwolenników PSL odrzucają możliwość głosowania na UW (31%), a także na liberalną PO (28%).

Sympatycy PO z największą niechęcią odnoszą się do koalicji SLD-UP (50%) oraz do „Samoobrony (47%). Relatywnie wielu przeciwników ma wśród nich także PSL (30%).

Wyborcy UW wykluczają przede wszystkim możliwość głosowania na AWS (49%) oraz na „Samoobronę” (48%). Po około jednej trzeciej zwolenników UW zapowiada, że z pewnością nie odda swego głosu na PPS (36%), ChD III RP (33%), a także PO (32%). Z kolei wśród wyborców AWS najsilniej odrzucana jest koalicja SLD-UP (77%), a w mniejszym stopniu także „Samoobrona” (33%) oraz PPS (29%).

Tabela 6

Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)?	Potencjalne elektoraty				
	AWS	PO	PSL	SLD+UP	UW
	w procentach				
AWS	-	24	66	88	49
ChD III RP	4	17	17	44	33
KPEiR	15	26	6	6	12
PO	11	-	28	25	32
PPS	29	20	11	4	36
PSL	14	30	-	6	28
PLD	8	4	2	2	4
ROP	4	6	11	18	1
SLD+UP	77	50	19	-	26
UPR	24	10	20	21	16
UW	25	11	31	32	-
„Samoobrona”	33	47	11	23	48
Inna partia	0	0	1	0	0
Nie ma takiej partii	1	5	0	1	0
Trudno powiedzieć	5	0	7	2	0

Biorąc za dobrą monetę uzasadnienia decyzji wyborczych, prezentowane przez respondentów, można stwierdzić, że w przypadku większości liczących się partii największą siłę przyciągającą zwolenników ma zgłaszany przez nie program. Wyjątkiem są PSL oraz KPEiR, które zyskują sympatyków przede wszystkim dlatego, że są postrzegane jako reprezentacje interesów konkretnych grup społecznych: rolników czy też szerzej - wsi oraz emerytów i rencistów. W przypadku pozostałych ugrupowań z deklarowanych motywów poparcia wyłaniają się różne ich portrety.

Najważniejszym walorem koalicji **SLD-UP** - poza programem - jest przypisywana jej troska o ludzi gorzej sytuowanych (a w przypadku trudnej sytuacji gospodarczej tak określa się większość badanych). Wrażliwość socjalna ma w portrecie tej koalicji tym większe znaczenie, że w wypowiedziach jej wyborców częściej niż w przypadku pozostałych pojawia się także nadzieja na zmniejszenie bezrobocia. Do zalet tej koalicji należy również - w opiniach jej zwolenników - bycie polityczną odwrotnością AWS, którego rządy są krytycznie oceniane. Z tym wątkiem łączy się zarówno nadzieja na zmiany oraz przypuszczenie, że ugrupowania te będą lepiej rządzić, jak i pozytywne wspomnienia związane z rządami koalicji SLD-PSL, a nawet z okresem PRL.

Z kolei obecni zwolennicy **AWS** wydają się - przy nie najlepszych notowaniach tego ugrupowania - samym jądrem jej elektoratu. Najczęściej bowiem uznają poparcie dla Akcji za element własnej tożsamości politycznej lub ideowej. Z jednej strony zapowiadają głosowanie na AWS dlatego, że dotychczas zawsze tak robili lub czują się silnie związani z tradycją wielkiej „Solidarności” (przy czym do zalet zaliczają także doświadczenia w rządzeniu zdobyte przez ostatnie cztery lata). Z drugiej strony popierają to ugrupowanie dlatego, iż postrzegają je jako najważniejszego reprezentanta konkretnej opcji światopoglądowej i politycznej: prawicowej, narodowej i katolickiej.

Głównymi walorami **PO**, poza programem, są: nowość tego ugrupowania na politycznym rynku (wiążą się z tym bardzo szerokie i dotyczące różnych dziedzin nadzieje wyborców), a także osoby jej twórców, ze szczególnym podkreśleniem Andrzeja Olechowskiego. Opisuując metaforycznie obraz wyłaniający się z wypowiedzi ankietowanych można powiedzieć, że **PO** to ciągle ugrupowanie stojące na piasku - w największym stopniu zbudowane na nadziejach wyborców, które mogą się zarówno umocnić i okazać trwałym fundamentem, jak i w krótkim czasie rozsypać, jeśli nie zostaną chociaż w części spełnione (lub społeczeństwo nie dostrzeże wysiłku podjętego w celu ich spełnienia). Właśnie zdolność udźwignięcia nadziei swych wyborców, nie zaś zaspokojenie oczekiwań polityków przyłączających się do tego ugrupowania, wydaje się kluczowa dla jego przyszłości.

Dla sympatyków **UW** najważniejszym walorem tej partii są, pomijając kwestie programowe, działacze i przywódcy oceniani jako osobowości polityczne i autorytety. Wyborcy **UW** cenią także bogate doświadczenie tego ugrupowania w rządzeniu państwem. **UW** ma również swoich wiernych zwolenników, dla których głosowanie na nią stanowi część ich tożsamości politycznej jako wyborców.

Sposób, w jaki podziały polityczne istniejące na naszej scenie są postrzegane przez społeczeństwo, pokazuje, że w mentalności politycznej polskich wyborców silnie zakorzeniony jest quasi-dwupartyjny sposób myślenia o tej scenie. Wciąż dość wyraźny jest front polityczny stawiający po jednej stronie sympatyków ugrupowań tworzących koalicję **SLD-UP** wraz z **PSL** (główna partia drugiego wyboru, a jednocześnie partia relatywnie rzadko odrzucana), po drugiej zaś - już mniej wyraźnie skonsolidowanej i bardziej rozproszonej - wyborców ugrupowań postsolidarnościowych: **AWS** oraz **PO** i **UW** (na co wskazuje układ wzajemnych sympatii i antypatii). Znaczenie tego podziału, obecnie bardziej symbolizowanego niż reprezentowanego przez **AWS** i **SLD**, wzrastało podczas większości dotychczasowych wyborów (zarówno prezydenckich, jak i parlamentarnych) i utrzymuje się nadal, na co wskazują uzasadnienia decyzji wyborczych przytaczane przez ankietowanych. Jeśli patrzeć na polską scenę polityczną w takich kategoriach, w jakich jest ona postrzegana przez wyborców, to można powiedzieć, że najbardziej „centrowy” charakter ma z jednej strony **UW**, której zwolennicy w największym stopniu dzielą swoją polityczną sympatię

między PO a koalicję SLD-UP, z drugiej zaś PO mająca szanse pozyskiwać nowych sympatyków z grona wyborców partii tworzących AWS, a także - w największym stopniu z ugrupowań postsolidarnościowych - spośród obecnych wyborców koalicji SLD-UP.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Gdyby mógł(a) Pan(i) głosować na kandydatów jeszcze jednej partii, ugrupowania, to którą partię, ugrupowanie wybrał(a)by Pan(i) jako drugą?

(%)

	AWS	ChD III RP	KPEiR	PO	PPS	PSL	PLD	ROP
Ogółem	5	3	5	14	2	15	1	2
Płeć								
Mężczyźni	4	2	2	14	2	16	1	3
Kobiety	5	3	8	14	1	14	0	2
Wiek								
18-24 lat	5	0	1	9	3	16	0	2
25-34	5	2	2	21	3	11	1	3
35-44	6	3	2	17	2	13	0	2
45-54	3	1	5	10	1	21	1	4
55-64	5	3	13	18	1	15	2	0
65 lat i więcej	5	8	10	10	1	14	0	3
Miejsce zamieszkania								
Wieś	6	5	4	9	1	25	1	1
Miasto do 20 tys.	3	1	7	27	1	12	0	6
20-100 tys.	5	3	4	12	4	9	1	5
101-500 tys.	4	1	5	17	1	9	1	0
501 tys. i więcej mieszk.	4	0	5	17	1	11	0	1
Wykształcenie								
Podstawowe	2	7	8	9	1	18	1	0
Zasadnicze zawodowe	5	3	4	14	2	17	2	2
Średnie	5	1	4	17	2	13	0	3
Wyższe	8	2	5	13	0	13	1	5
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	1	0	3	17	0	21	1	3
Prac. umysł. niż. szczebla	6	1	1	23	0	6	0	10
Pracownicy fiz.- umysł.	5	4	2	11	0	6	2	0
Robotnicy wykwalifikowani	2	4	0	12	11	27	0	2
Robotnicy niewykwalifik.	0	0	6	24	0	21	0	0
Rolnicy	4	4	0	10	0	22	4	5
Pracujący na własny rach.	13	0	0	11	0	5	0	4
Bierni zawodowo								
Renciści	7	3	13	12	1	14	0	1
Emeryci	4	5	13	11	1	15	0	2
Uczniowie i studenci	7	0	3	11	2	9	0	0
Bezrobotni	0	2	1	10	4	24	0	2
Gospodynie domowe i inni	5	0	6	36	0	8	3	0
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	5	2	3	10	2	14	0	5
spółce właścicieli	0	0	0	28	6	15	2	0
prywatnych i państwa	6	3	2	16	1	12	0	3
sekt. pryw. poza rolnict.	3	4	0	9	0	21	4	4
prywatnym gosp. rolnym								
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	7	1	8	8	5	22	3	0
276-399	5	3	2	11	0	20	0	4
400-549	4	2	5	16	3	11	0	5
550-799	1	6	1	20	3	12	2	1
Powyżej 799 zł	6	2	2	14	0	14	0	3
Ocena własnych war. mater.								
złe	3	3	7	6	4	17	1	2
Średnie	5	4	4	15	1	16	1	3
Dobre	6	0	4	22	0	10	0	1
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	10	6	6	20	0	9	3	2
Raz w tygodniu	5	4	5	11	1	16	0	4
1-2 razy w miesiącu	2	1	4	11	3	20	1	2
Kilka razy w roku	6	1	6	22	2	11	1	1
W ogóle nie uczestniczy	3	0	3	14	4	13	0	1
Poglądy polityczne								
Lewica	0	2	6	16	3	26	1	1
Centrum	5	1	3	10	0	10	1	2
Prawica	11	7	7	17	1	5	0	6
Trudno powiedzieć	8	1	2	10	2	9	2	1

(continued)

Tabela 1 (cd.). Gdyby mógł(a) Pan(i) głosować na kandydatów jeszcze jednej partii, ugrupowania, to którą partię, ugrupowanie wybrał(a)by Pan(i) jako drugą?

	(%)							
	SLD + UP	UPR	UW	"Samoobrona"	Inna	Nie ma takiej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	3	9	2	1	14	16	660
Płeć								
Mężczyźni	12	3	9	2	1	16	13	340
Kobiety	4	2	9	2	1	11	23	320
Wiek								
18-24 lat	10	3	14	1	1	12	23	95
25-34	7	7	5	0	0	12	21	107
35-44	6	2	14	2	0	16	17	132
45-54	8	2	10	3	2	12	17	143
55-64	13	0	2	2	2	14	11	82
65 lat i więcej	6	1	4	3	1	16	19	101
Miejsce zamieszkania								
Wieś	13	2	2	4	0	7	21	233
Miasto do 20 tys.	6	1	8	1	1	8	15	65
20-100 tys.	4	0	6	1	0	20	26	139
101-500 tys.	7	3	17	1	1	16	14	134
501 tys. i więcej mieszk.	4	10	18	0	2	21	6	90
Wykształcenie								
Podstawowe	9	2	5	4	1	12	21	138
Zasadnicze zawodowe	12	3	13	1	0	13	23	182
Średnie	5	3	13	2	1	14	15	271
Wyższe	6	8	14	0	3	15	8	69
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	7	7	24	0	1	12	2	41
Prac. umysł. niż. szczebla	2	9	15	1	1	13	14	66
Pracownicy fiz. - umysł.	11	0	9	0	0	30	19	52
Robotnicy wykwalifikowani	6	0	11	2	0	6	18	44
Robotnicy niewykwalifik.	2	0	11	0	1	13	22	21
Rolnicy	19	5	0	9	0	7	10	58
Pracujący na własny rach.	0	7	8	0	5	12	35	32
Bierni zawodowo								
Renciści	9	1	4	4	0	15	16	63
Emeryci	9	0	4	1	2	15	18	126
Uczniowie i studenci	8	0	21	2	0	3	34	38
Bezrobotni	7	1	7	2	0	16	20	88
Gospodynie domowe i inni	8	3	0	0	0	14	22	31
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	4	2	23	0	1	16	13	99
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	12	4	8	1	0	10	14	50
sekt. pryw. poza rolnict.	3	6	8	1	3	16	20	123
prywatnym gosp. rolnym	20	4	0	9	0	7	13	66
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	7	0	3	3	0	9	25	91
276-399	6	0	6	5	0	22	16	68
400-549	12	2	6	2	1	14	16	131
550-799	7	1	7	2	1	12	14	97
Powyżej 799 zł	6	7	17	1	1	18	9	135
Ocena własnych war. mater.								
Złe	11	1	6	2	0	17	20	204
Średnie	6	3	9	3	0	14	16	311
Dobre	8	5	12	1	3	8	19	144
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	3	0	4	3	2	12	21	38
Raz w tygodniu	10	2	7	2	1	8	24	309
1-2 razy w miesiącu	5	5	10	2	0	17	17	122
Kilka razy w roku	7	5	12	1	2	13	10	132
W ogóle nie uczestniczy	8	0	9	1	0	37	7	56
Poglądy polityczne								
Lewica	11	2	8	1	0	19	4	264
Centrum	12	1	10	5	1	12	29	149
Prawica	3	4	11	1	1	10	16	158
Trudno powiedzieć	2	3	5	2	1	7	45	89

Tabela 2. Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wybrać nie więcej niż trzy takie partie

(%)

	AWS	ChD III RP	KPEiR	PO	PPS	PSL	PLD	ROP
Ogółem	59	28	10	19	11	10	3	10
Płeć								
Mężczyźni	63	29	9	20	12	9	2	9
Kobiety	54	26	11	18	10	10	4	12
Wiek								
18-24 lat	68	32	13	12	8	15	2	8
25-34	56	28	15	16	18	16	4	10
35-44	53	27	13	15	12	7	5	11
45-54	63	35	11	23	9	11	3	8
55-64	63	28	4	27	10	6	3	9
65 lat i więcej	51	15	4	23	10	4	0	17
Miejsce zamieszkania								
Wieś	62	21	6	24	10	6	4	12
Miasto do 20 tys.	54	35	11	17	10	5	3	7
20-100 tys.	61	25	11	12	13	10	3	9
101-500 tys.	54	33	11	22	12	13	3	7
501 tys. i więcej mieszk.	58	37	19	16	10	16	2	16
Wykształcenie								
Podstawowe	59	22	4	19	9	6	5	10
Zasadnicze zawodowe	61	26	6	25	10	12	4	7
Średnie	60	30	13	16	11	9	2	12
Wyższe	50	36	23	19	18	14	1	11
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	54	42	24	15	16	13	4	16
Prac.umyśl.niż.szczebła	50	28	16	6	20	13	3	7
Pracownicy fiz.-umyśl.	60	33	11	23	13	13	2	5
Robotnicy wykwalifikowani	73	41	5	29	7	8	7	8
Robotnicy niewykwalifik.	76	43	8	0	7	8	0	12
Rolnicy	60	21	6	28	16	4	2	8
Pracujący na własny rach.	39	22	31	0	0	2	0	3
Bierni zawodowo								
Renciści	55	14	1	24	12	7	1	16
Emeryci	57	25	5	27	7	6	2	12
Uczniowie i studenci	67	28	20	7	12	15	5	11
Bezrobotni	66	30	5	21	8	16	5	8
Gospodynie domowe i inni	53	23	19	19	17	14	3	22
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	61	37	12	16	16	14	2	4
spółce właścicieli	64	30	20	22	15	6	2	10
prywatnych i państwa	55	30	17	12	8	10	4	9
sekt. pryw. poza rolnict.	63	19	5	28	13	3	3	11
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	64	28	11	23	5	5	3	8
276-399	63	25	4	21	12	7	8	13
400-549	61	32	11	21	11	11	5	10
550-799	51	32	6	20	12	11	0	11
Powyżej 799 zł	57	28	17	19	12	11	1	12
Ocena własnych war. mater.								
Złe	66	25	7	25	6	8	3	11
Średnie	56	28	8	19	12	9	4	9
Dobre	54	32	20	13	16	13	1	12
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	29	8	13	15	10	21	1	5
Raz w tygodniu	53	20	9	20	15	9	4	8
1-2 razy w miesiącu	65	25	8	18	8	12	3	13
Kilka razy w roku	68	42	16	16	6	7	1	15
W ogóle nie uczestniczy	80	57	3	30	8	10	0	12
Poglądy polityczne								
Lewica	86	41	6	27	4	6	3	19
Centrum	52	24	12	18	12	13	4	9
Prawica	24	17	16	11	23	15	3	2
Trudno powiedzieć	52	14	9	16	9	9	2	4

(continued)

Tabela 2 (cd.). Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wybrać nie więcej niż trzy takie partie

	(%)							
	SLD + UP	UPR	UW	"Samoobrona"	Inna	Nie ma takiej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	18	25	25	0	2	8	660
Płeć								
Mężczyźni	19	20	28	24	0	2	6	340
Kobiety	20	16	21	26	0	1	9	320
Wiek								
18-24 lat	12	13	18	25	0	0	8	95
25-34	11	17	15	24	0	1	14	107
35-44	23	20	21	29	0	3	9	132
45-54	23	16	34	31	0	0	2	143
55-64	19	22	30	16	0	5	5	82
65 lat i więcej	29	22	28	19	1	1	9	101
Miejsce zamieszkania								
Wieś	19	16	26	13	0	1	10	233
Miasto do 20 tys.	21	24	22	30	0	5	6	65
20-100 tys.	15	22	26	32	0	0	8	139
101-500 tys.	21	16	21	34	0	2	7	134
501 tys. i więcej mieszk.	28	15	25	30	1	0	2	90
Wykształcenie								
Podstawowe	22	15	23	18	0	2	11	138
Zasadnicze zawodowe	18	21	32	19	0	2	8	182
Średnie	18	19	22	30	1	2	5	271
Wyższe	26	14	17	37	0	0	7	69
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	32	21	21	31	0	0	3	41
Prac. umysł. niż. szczebla	19	8	17	47	1	3	10	66
Pracownicy fiz.- umysł.	12	17	14	37	0	3	3	52
Robotnicy wykwalifikowani	4	21	39	21	0	0	7	44
Robotnicy niewykwalifik.	16	13	27	23	0	0	8	21
Rolnicy	23	13	39	6	0	0	8	58
Pracujący na własny rach.	24	32	11	39	0	5	13	32
Bierni zawodowo								
Renciści	30	17	34	22	0	1	7	63
Emeryci	24	20	24	18	1	4	7	126
Uczniowie i studenci	22	11	21	30	0	0	8	38
Bezrobotni	13	23	28	16	0	0	9	88
Gospodynie domowe i inni	12	16	5	30	0	2	7	31
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	17	18	17	35	1	2	6	99
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	11	14	27	30	0	0	7	50
sekt. pryw. poza rolnict.	22	18	24	34	0	2	7	123
prywatnym gosp. rolnym	18	10	39	7	0	2	10	66
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	15	20	22	26	0	2	11	91
276-399	22	16	19	17	0	4	7	68
400-549	17	17	26	24	1	1	7	131
550-799	21	19	31	26	0	1	8	97
Powyżej 799 zł	25	20	26	26	0	2	4	135
Ocena własnych war. mater.								
Złe	16	15	26	18	0	1	9	204
Średnie	21	21	26	26	0	2	7	311
Dobre	21	16	18	34	0	0	7	144
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	50	19	24	19	0	4	13	38
Raz w tygodniu	20	19	25	26	0	2	10	309
1-2 razy w miesiącu	14	18	29	22	0	2	6	122
Kilka razy w roku	19	17	19	29	1	1	4	132
W ogóle nie uczestniczy	10	13	23	22	0	0	1	56
Poglądy polityczne								
Lewica	2	20	33	21	0	1	2	264
Centrum	12	15	18	31	1	4	8	149
Prawica	64	16	18	33	0	1	8	158
Trudno powiedzieć	6	22	23	14	0	1	22	89